

כאשר העדלידע צעדה ברחובות תל אביב

המורה אלתרמן ושותפיו
יום תולדות ישראל
בהרצליה • אגודת הנוער
חללית אסתר •
בוקרית מנחם

המורה אלתרמן ושותפיו

מנשפים אלו ואחרי כל נשף יוצא לחו"ל וחי ברוחה. אגדתי נעלב מהשמצות אלו ותבע את המשמיצים לדין, ביאליק הוזמן בתור עד מומחה. השופט האנגלי דן את משמיציו לשבועיים מאסר או לתשלום קנס.

הקרנבל וחגיגות פורים קיבלו את חסות העירייה בפורים 1929. את הקרנבל לשנה זו יזמה ועדה מיוחדת לסידור חגיגות פורים שליד הוועד-הארצי של הקרן-הקיימת. אברהם אלדמע היה נציג עיריית תל-אביב בוועדה זו, ומטרת עבודתה היתה "לשכלל את קרנבל פורים בתל-אביב מצד היופי, האמנות, והסידור הטוב." ועדה זו קיבלה בין היתר הצעות רבות מתושבי תל-אביב כיצד לתכנן ולנהל את קרנבל פורים. תל-אביבי שסירב להיות שותף לפעילות הוועדה, אבל שלח לה מיכר הצעות לאירגון הקרנבל אגב מתיחת ביקורת נוקבת על התהלוכות בשנים הקודמות, היה הצייר ישראל פלדי. בראשית ינואר 1926 כתב פלדי, שגר אז ברחוב קלישר 15 בתל-אביב, הצעה מפורטת לניהול החגיגות: "היות וקרנבלי פורים מדי שנה-בשנה מסתדרים בחוסר טעם ובצורה פרוכניציאלית מאוד והיות ועומדים לבקר השנה אלפי תיירים את יום פורים ואחר-כך יפרסמו את רשמיהם ברבים, הנני מרשה לעצמי להביא לפניכם את הצעתי", כתב בין היתר.

ללמוד בחוץ לארץ

יהודה נדיבי, שהיה אז מזכיר עיריית תל-אביב, מונה להיות איש הקשר בין העירייה לוועדה, והוא נסע בחורף 1928 למינכן שבגרמניה, כדי להתרשם מן הקרנבל שם ולהציע רעיונות משלו לתהלוכה הרשמית בתל-אביב. בעת ביקורו כמינכן אסף נדיבי פירסומים רבים שליוו את הקרנבל בגרמניה והעבירם לידי הוועדה המסדרת את חגיגות תל-אביב. בסופו של דבר נקבעו לפורים אותה שנה שלושה ימי קרנבל, וביום השלישי שולבה בחגיגות תהלוכת הכתרתה של "מלכת אסתר", מיכצעו הפרטי של אגדתי. על מבצע הקרנבל כולו הופקד אברהם אלדמע.

דיזנגוף בראש תהלוכת העדלידע בתל-אביב, 1932

תהלוכות הקרנבל ונשפי המסכות בפורים התחילו בתל-אביב מתוך יוזמות פרטיות, סמוך מאוד לראשית ימיה של השכונה. רק בסוף שנות העשרים החליטה עיריית תל-אביב לפרוס את חסותה על הקרנבל ורק בראשית 1932 העניקה ועדה עירונית מיוחדת את השם העברי "עדלידע" לקרנבל, במשך הזמן נעשה העדלידע לעדלידע סתם.

סניף "הפועל הצעיר" ביפו, קיבל עליו כבר ב-1910 לארגן את נשפי הפורים והמסכות של תל-אביב. הנשפים התקיימו באולם גימנסיה הרצליה, אולם רק ב-1912 החלו להיות לקרנבל של ממש. המורה אברהם אלדמע (איזנש-טיין) שגם הביא להקמתה של "חברה טראסק", הוא שהחליט להפוך את נשפי פורים לתהלוכת קרנבל. אלדמע עלה לארץ-ישראל ב-1906 והתקבל כמורה לציור בגימנסיה הרצליה שמוקמה אז ביפו. כבר בשנותיו הראשונות בגימנ' סיה אירגן אלדמע חגיגות פורים בבית-הספר, והיה הראשון שאירגן את נשפי האמנות בארץ. הוא נחשב למומחה גדול בשילוח זיקוקי דינור בחגיגות וגם הופקד על אירועי "חגיגות האילנות והפרחים" בתל-אביב באותן שנים. תהלוכות פורים התחילו ב-1912 במתכונת צנועה אך בכל זאת מרשימה. התהלוכה התחילה מהגימנסיה ברחוב הרצל והמשיכה עד למסילת הברזל. ראש העיר מאיר דיזנגוף התלהב מאוד מיוזמתו של אלדמע והחליט לבקשו לקיים את הקרנבל גם בשנה שלאחר מכן, וכך היתה התהלוכה בתל-אביב למסורת.

במלחמת העולם הראשונה הוקפאו החגיגות בתל-אביב והתחדשו בראשית שנות העשרים. ברוך אגדתי הוא שהתחיל ב-1920 לקיים נשפי קרנבל פורים באולם בית הספר לבנות שבנווה-צדק. אגדתי, יליד 1895, בא לארץ בימי הטורקים, חזר לרוסיה במלחמת העולם הראשונה ולאחריה שב לארץ, לאחר שקנה לו שם של רקדן מודרני ברוסיה. הוא ניהל כאן רסטלים למחול שעוררו עניין רב. אגדתי הציע לשמנה-סלתה של תל-אביב נשפי מסכות בפורים, דוגמת הנשפים שהיו נערכים בחוץ לארץ, בעיקר כמו מסע הקרנבל בניצה שבחוף הריביירה הצרפתית. בשנים הראשונות קיים נשפי פורים פשוטים, בתחילה בלי מסכות, בבית-הספר לבנות בנווה-צדק. ההצלחה עוררה אותו לארגן נשפי פורים דוגמת אלו שהתקיימו באופרה באודסה ואותם קיים באולם התערוכה, ששכן אז בין התחנה המרכזית של היום, ובין מסילת הברזל מול בית הדר.

מלכת אסתר

אגדתי התקשר לקרן-הקיימת והציע לה את מחצית ההכנסה מן הנשף. אל הנשף באו יותר משלושת אלפים איש, רובם במסכות. בין הבאים היו גם חיים נחמן ביאליק, מנחם אוסישקין וראשי היישוב האחרים. אגדתי ליווה את הנשפים בתחרויות תחפושות ומסכות ולזוכים היה מקצב פרסים יקרים. הוא היה בוחר גם "מלכת נשף", ומכתירה למלכת אסתר. את נשפי המסכות האלה הפך אגדתי למעין קרנבל לאחר שבשנת 1928 הובלה מלכת פורים שבחר, ברוב חגיגות ללשכתו של ראש עיריית תל-אביב, ולאחר טקס ההכתרה בידי דיזנגוף, יצאו החוגגים עליונים וצוהלים ברחובות תל-אביב. אגדתי עצמו היה מתהלך ברוב פאר, לבוש אדרת בוכרית רקומה כמלך מזרחי. עיריית תל-אביב תמכה בחגיגות אלו בשלוש לירות.

נשפי פורים של אגדתי זכו לתגובות אוהדות אך גם לביקורת לא קטנה. טענו כלפיו שהוא חי "חיי מותרות" מן הכספים שהוא מרוויח כנשפים ובתהלוכות. עיקר התלונות באו מקבוצת "חברה טראסק" שליגלו על גנדרנותו של אגדתי וטענו שהוא פעיל רק בנשפי פורים ובטלן במשך כל השנה. "חברה טראסק" האשימו את אגדתי כי הוא מתעשר

תחרות שמות

ב־1931 הוחלט בעיריית תל־אביב לקרוא שם עברי לתהלוכת הקרנבל. בדצמבר אותה שנה פירסמה העירייה מודעות בכל העיתונים בארץ, והציעה פרס כספי למי שיבחר בשם עברי מתאים לקרנבל. העירייה מינתה ועדה מיוחדת בהרכב של סופרים ושל משוררים, בהם יעקב פיכמן, י.ד. ברקוביץ, יהודה גרוזובסקי, א. סמיאטיצקי וי. קרני, שהתבקשה לבחור את השם מתוך 253 ההצעות שהגיעו לידי העירייה. בין היתר הוצעו השמות: "עמנע", "קרני־בעל", "גדגד", "חנגא־פור", "פומביון", "עצרת", "פורימיה", "אביבה", "הילולא", "תהלוכה", "בדיחון", "שוורפריא", "קרנזיל", "פורקנון", "תל־אביבן", "קורנבאלעם", "עלידע", "מה־יפית", "פורימדה", "שושניה", "מסכית", ועוד. ואולם שום שם לא קנה את לב חברי הוועדה, ולבסוף דווקא אחד מחברי הוועדה, הסופר י.ד. ברקוביץ, הוא שהציע את השם "עדלידע", על סמך המאמר התלמודי במגלה, ז' ע"ב: "מיחייב אינש לבסומי בפורימא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". הצעתו של ברקוביץ גררה ויכוחים לא מעטים וביקורת בעתונות של אותה תקופה, אך השם התקבל והקרנבל ב־1932 היה בתל־אביב לעדלידע.

העדלידע שחודשה ברחוב אלנבי

כל עבודות הציור והקישוט של העיר תל־אביב במהלך העדלידע של 1932 הופקדו בידי של הצייר נחום גוטמן. למנהל האמנותי הראשי של חגיגות העדלידע בתל־אביב ב־1931 וגם בשנים שלאחר מכן מונה משה הלוי, שהעניק לחגיגות פורים בתל־אביב, ובעיקר לתהלוכות העדלידע, אופי מיוחד במינו. משה הלוי היה מראשוני תיאטרון "הבימה", הוא עלה לארץ ב־1925, והקים כאן את תיאטרון "אוהל". ב־1931 צורף לוועדה לארגון העדלידע הסופר א.ז. בן־ישי, שמשנת 1933 החל להוציא לקראת חגיגות פורים עתון מיוחד ששמו "קרובץ" – ראשי התיבות של הפסוק המסמל רינה ושמחה: "קול רינה וישועה באוהלי צדיקים". בכתב־עת זה פירסם בן־ישי שירים וסיפורים שנכתבו לכבוד פורים. בן־ישי היה גם ממונה על שינוי שמות הרחובות בעיר לכבוד פורים וקרא להם לכבוד החג בשמות ממגילת אסתר. כך היה רחוב העליה לרחוב שומר־הסף, רחוב אלנבי – לרחוב שושן הבירה, רחוב לילינבלום – לרחוב חכמים יודע־העתים, רחוב אחד העם – לרחוב איש יהודי, רחוב מזא"ה – לרחוב מהזיהועל־מהזה, רחוב ביאליק – לרחוב אשר העם חפץ ביקרו, רחוב הירקון – לרחוב האחשתרנים, ועוד.

ביאליק בעד העדלידע

ב־1933 היו שהציעו לבטל את העדלידע. ביאליק, שהיה מעורב בהכנות לחגיגות פורים יצא נגד המבקשים לבטל את העדלידע. בין היתר אמר ביאליק בוועדה: "אין להעלות על הדעת את ביטול החגיגות בפורים שהיו כבר לדבר שבמסורת והן עשויות להיהפך לחג עממי אמיתי אשר יהיה לתועלתם ולהנאתם של המוני העם. אולם מחובתם של מסדרי החג לשוות לו תוכן ומשקל אמנותי, לשכללו ולשפרו הן מבחינת צורתו החיצונית והן מבחינת החומר הספרותי והמוסיקלי המוגש לחוגגים". ביאליק הציע לשתף בתיכנון תהלוכת העדלידע את מנהלי בתי־הספר של תל־אביב, ולקחת מתיאטרון אוהל מסכות מוכנות לחגיגות. ב־1933 הוקמה קרן מיוחדת בעירייה לאיסוף כספים לעדלידע, והעירייה פנתה בחוזר למוסדות ולאישים שונים להשתתף בתקציב הוצאות חגיגות פורים. אירגוני הנהגים, למשל, החליטו לתרום שבעים לא"י, עיריית תל אביב פנתה גם למנהל הרכבות בחיפה שיטיל מס של עשרה מא"י מכל כרטיס נסיעה לתל־אביב לטובת החגיגות. בקשה דומה הועברה גם לחברת החשמל ולמפקח על הטלפונים שהתבקשו גם לדאוג להרים את חוטי הטלפון והרשת החשמלית עד לגובה של שישה מטרים מעל פני הקרקע כדי לאפשר את מעבר בוכות העדלידע.

חגיגות העדלידע נמשכו בתל־אביב עד פרוץ המאורעות ב־1936. העירייה החליטה שבשל המצב הקשה – המאורעות, רדיפות היהודים בגרמניה – אין מקום לחגיגות. לאחר הפסקה של עשרים שנה נתחדשו תהלוכות העדלידע בפורים 1955. שש שנים צעדה העדלידע בתל־אביב והאירוע העממי הססגוני הופסק שוב לכמה שנים. העדלידע חודשה ב־1965 ונמשכה כרציפות עד 1968, שבה התרחשה שערוריה זוטא סביב מסע העדלידע, שזכתה לכינוי העדלי־דע שלא צעדה, לאחר שקהל רחב שהיה מפורז לאורך רחוב אבן גבירול, שבו צעדה העדלידע, התפרץ ליד כיכר מלכי ישראל לעבר הצועדים, והתהלוכה לא יכלה להמשיך בדרכה. תשע־עשרה שנה לאחר מכן, ב־1987, יזמה מנהלת בית־הספר לאמנויות בתל־אביב את חידושה של העדלידע במופע ססגוני של תלמידי בית־הספר, ושנה לאחר מכן, ב־1988, החליטה העירייה לשוב ולפרוס את חסותה על התהלוכה המסורתית ואז נתקיימה תהלוכה מרשימה לאורך רחוב בן־יהודה בתל־אביב.

להניח יסוד לבמפורימית קבו

מאת אילן שחורי

"חנגאפור", "פומבית", "אביבה", "א", "תהלוכה", "בזיוון", "קרנויל", "פורקנון", "תל אבן", "מהיפלו היו השמונו שהוצעו בשעתם לעדלאידושל תל אבן רק עליהם לא הסכימו

מונה משה הלוי כמנהל האמנותי הראשי של חגיגות העדלאידע בתל אביב, והוא שהעניק לחגיגות פורים בעיר ובעיקר לתהלוכות העדלאידע אופי מיוחד במינו. הלוי היה מראשוני תיאטרון הבימה, ושיחק בתיאטרון כבר ב-1917. לארץ ישראל הגיע ב-1925 ויסד את הסטודיו אוהל, שבו עבד עד שמונה לארגן את חגיגות העדלאידע בתל אביב.

ואישים נוס שם זר ולא התאים לחלמית העיקרית של ארץ יתם ימים. הדצ' מבר אותה מה העיריה מר דעות בכל העברייז בארץ ישראל, זה כספי למי שיי טיב לבחור לאירוע. העירייה ועדה מיוחדת שהיו חבריה ומשוררים כמו יעקב ברקוביץ, יהודה גרונווויץ, שהתבקשו לבחור איזו 253 ההצעות ל-209 שער לירי העיריה. בין היתרה בהצעות לש' מות שה' מקורות עבריים

הוא מתעשר מנשפים אלו, ואחרי כל נשף יוצא לחול' חי חיי מלך. בתנאי המצוקה שהיתה אז בארץ היה בכך משום השמצה מעליבה ביותר, ובהתאם לחוקי הכבוד החברתי תבעו אגדתי את המשמיצים לדון. ביאליק הוזמן כעד מומחה. השופט האנגלי דן לבסוף את המשמיצים לשבועיים מאסר או לתשלום קנס. רק בסוף שנות ה-20 החליטה עיריית תל אביב לפרסם את הסותה על ניהול הקרנבל (אך לא על נשפי המסכות של אגדתי). מכתב רשמי על כך יצא מעיריית תל אביב בפברואר 1929 אל הוועדה שפעלה

הקרנבל גם כשנה שלאר מכן, וכך הפכה התהלוכה בתל אביב למסורת. מלחמת העולם הראשונה הביאה להקפאת החגיגות ההמוניות בתל אביב, ואלו התחדשו בראשית שנות העשרים. אז היה זה ברוך אגדתי שהתחיל ב-1920 לערוך נשפי קרנבל פורים באולם בית הספר לבנות שבנוה צדק. הוא הציע לש' מנה וסלתה של העיר לערוך נשפי מסכות בפורים, דוגמת אלו שהיו נערכים בחו"ל, בעיקר כמו זו של מסע הקרנבל בניצח שלחוף הריביירה הצרפתית. בראשית הדרך ערך נשפי פורים פשוטים, תחילה ללא מסכות, אך ההצלחה המריצה אותו לארגן נשפים דוגמת אלו שהתקיימו באופרה של אודסה. אלו נערכו באולם התערוכה הראשון ששכן מול בית הדר דהיום, בין התח' נה המרכזית לבין מסילת הברזל. לנשפיו של אגדתי הגיעו יותר

אחד הוויכוחים הגדולים שידעה תל אביב מיום היווסדה לפני 82 שנה היה, האם לקיים ברחובותיה את תהלוכת העדלאידע. גם השנה, אלמלא מלחמת המפרץ והתקפות הטילים, יתכן שהיו מחדשים בחג הפורים את מסורת העדלאידע הזכורה לטוב מימיה של תל אביב הקטנה. דיונים ראשונים החלו להת' קיים על כך בעירייה, אך כאו ההכנות למלחמה וטרפו את התוכניות. ראשיתן של תהלוכות הקרנבל ונשפי המסכות בפורים בתל אביב היתה ביומות פרטיות, סמוך מאוד לראשית ימיה של השכונה, לפני 81 שנים. סניף "הפועל הצעיר" כיפו נטל על עצמו כבר ב-1910, שנה לאחר הקמת העיר העברית הראשו' נה, לארגן את נשפי הפורים והמס'

עדלאידע 1932. מובלת על ידי מאיר דיונונו הרכוב על סוס ברח

שתי מלכות אסתר שזכו בתחרות התחפושות

"קרובץ", שאת שמו שאל מראש התיבות של הפסוק: "קול רינו וישועה באוהלי צדיקים". במסגרת פרסם בווישי שירים וסיפורים מיוחדים שכתבו לחג הפורים. כחבר הראשונה של "קרובץ" כתב כי היתר: "לא בעיתון התולי לפורים בצורה המקובלת שיסודו היא בעיקר הבדיחה הפוליטית, אמרנו לתת בזה לקהל, כי אם קובץ פוריי עממי אשר יזכיר את מהותו הישראלית של החג לכל גילוייו במשך דורות רצוננו להניח בזה יסוד לכמה פוריי מית, קבועה, שנתית שתשמש קשור בין עולי רגל ובאי מועד ובין העירי הפולקלור הישראלי הפוריי בכל הזמנים ובכל הארצות וכן של מבתי ספרות ההתחלה והשמחה שנוצרה ביראלי, שירי ומשחקי עם, מאמרים

ישניכים לשמחת פורים או על א כגון "עמנע", "קרני" בעל'ד", "חנגאפור", "פר" מביה'עצרת", "פורימיה", "אביה'הילולא", "תהלוכה", "קרנויל", "קרנויל", "פורי" תל אביב", "קור" נבאל "על'דע", "מהיפית", "פורי", "שושניה", "מסכית" ועוד, אך לא שם אחד קנה את לב הוועדה, ולבסוף היה זה הסופרברקוביץ שהציע את השם "עדל" על סמך המאמר התלמגילה ד' ע"ב: "מחיב אנש לבסוף נדא עד דלא ידע בין ארוב'ברוך מרדכי". הצעתו של ברקוביץ ויכוחים לא מעטים וביקיעיתונות של אותה תקופה, אך התקבל, וב-1932 הפך הקרנבל אביב לעדלאידע. כל עבודתו וקישוט העיר נע' דלאשל אותה שנה הופקדו ביריו צייר נחום גוטמן. 15 וגם בשנים שלאחר מכן

במסגרת הקרן הקיימת. נאמר בו כי הוחלט להקציב למסדה זו 50 לאי' יהודה נריבי, שהיה אז מוכיר עיריית תל אביב, מונה להיות איש הקשר בין העירייה לבין הוועדה לסידור החגיגות, והוא ניצל מינוי זה כדי לנסוע בחורף 1928 למינכן שבגרמניה כדי להתרשם מהקרנבל המקר'י, ולהציע רעיונות משלו לתהלוכה הרשמית בתל אביב. בעת ביקורו במינכן אסף נריבי שורה של פרסומים שליוו את הקרנבל, והעביר אותם לידי הוועדה. בסופו של דבר נקבעו לפורים אותה שנה שלושה ימי קרנבל, וביום השלישי שולבה בקרנבל גם תהלוכת הכרתה של "מלכת אסתר", מבצעו הפרטי של אגדתי. על מבצע הקרנבל כולו הופ' קר אברהם אלדמע. ב-1931 הוחלט בעיריית תל אביב לחפש שם עברי' לתהלוכת הקרנבל בפורים. ככל תגינת פורים עד אז היו שעדערו על הסם קרנבל, שלדעת מארגני החגיגות בתל אביב

משלושת אלפי בני אדם, רובם כמס' כות, ובין הבאים היו גם חיים נחמן ביאליק, מנחם אוסיסקין וראשי היישוב האחרים. במסגרת נשפים אלו התקיימו תחרויות תחפושות ומס' כות, ולזוכים הוענקו פרסים יקרים. אגדתי גם היה בוחר את מלכת הנשף ומכתירה כמלכת אסתר. את מלכת פורים שכתרה היה אגדתי מוביל ברוך חגיגות ללשכתו של ראש עיריית תל אביב, ולאחר טקס הכתרתה על ידי דיונונו היו החוגגים יוצאים לר' חובות העיר. אגדתי עצמו היה מתהלך לבוש אדרת בוכרית רקמה כמין מלך מורח. עיריית תל אביב תמכה בו אז בשלוש לירות לשנה. אלא שבצעד התלהבות ושכחים וכו' נשפי הפורים של אגדתי גם לביקר רת. עיקר התלונות באו מקבוצת אנשי "חבר'ה טראסק", מייסודו של המורה אברהם אלדמע, שילגלו על גנדרנותו של אגדתי, וטענו כי היה פעיל רק בנשפי פורים ובטלן במשך כל השנה. הם גם האשימו אותו כי

כות של תל אביב. אלו התקיימו באולם גימנסיה הרצליה, אולם רק ב-1912 החלו נשפים אלו להפוך לקרנבל של ממש. היה זה המורה אברהם אלדמע (אייזנשטיין) שהחליט להפוך את נשפי הפורים לתהלוכה. אלדמע עלה לארץ ישראל ב-1906, והתקבל לעבודה כמורה לצידור בגימנסיה הרצליה שפעלה אז כיפו. כבר משנותיו הראשונות בגימנסיה נטל על עצמו את ארגון חגיגות הפורים בבית הספר, והיה הראשון שאיגדן את נשפי האמנות בארץ. הוא נחשב כמומחה גדול בשילוח ויוקיי רינו, והיה גם אחראי על אירועי חגיגות האילנות הפרחים בתל אביב באותם שנים. ההתחלה של תהלוכות פורים ב-1912 היתה צנועה אך גם מלהיכה. היא התחילה מבניין הגימנסיה ברחוב הרצל והמשיכה עד למ' סילת הברזל. ראש העיר, מאיר רינ' גוף, התלהב מאוד מיוזמתו של אלדמע, והחליט לבקשו לערוך את

נחיה יסוד לבמ פורימית קבועה

"חגגאפור", "פומביון" "אביבה", "א", "תהלוכות" "גדיחון", "קרנזיל", "פורקנון", "תל אביב", "מהיפאלו היו השמוין שהוצעו בשעתם לעדלאידע של תל אבא רק עליהם לא הסכימו

את מנהלי בתי הספר של תל אביב, והציע לקחת מתיאטרון האוהל מסכות מוכנות ולהיעזר באולם ההצגות כדי לקיים שם חזרות מוקדמות. בראשית שנות השלושים איימו גם קשיים תקציביים על קיומה של העדלאידע, ואז פנו העירייה והוועדה לסידור החגיגות לארגונים שונים כדי שיתרמו כספים לתהלוכה. הוקמה קרן מיוחדת למטרה זו, ואליה זרמו התרומות. ארגוני הנהגים למשל החליטו לתרום 70 לא"י. עיריית תל אביב פנתה גם למנהל הרכבות בחיפה כדי להטיל מס של 10 מיל מכל כרטיס לתל אביב לטובת הקרן לסידור החגיגות. בקשה דומה הועברה גם לחברת החשמל ולמפקח על הטלפונים, שבאותו הזמן התבקשו גם לראגו להרים את חוטי הרשת עד לגובה של 6 מטרים מעל פני הקרקע, כדי לאפשר את מעבר בובות העדלאידע ברחובות

והצעות על שיפור חגים עממיים. בגיליון הראשון של "קרובץ" הר פיעו מספר שירי פורים פזי עטו של המשורר י. קרנז, הלכות לפורים, מאמר על פורים בארץ ישראל מאת זאב וילנאי, שירים של ביאליק (חלקם פורסם שם לראשונה), כריזות של ררויאנוב, תרגום של י"ד ברקוביץ למאמר של שלום עליכם ועוד.

כרישי, שהוציא לאור עיתוני פורים נוספים במהלך השנים בשמות אחרים, היה גם אחראי להחלטת הוועדה למפעלי פורים בתל אביב לשנות את שמות הרחובות בעיר לכבוד פורים, ולקרוא להם בשמות ממגילת אסתר, שיהיה בהם גם רמז שהוא רציני או היתולי לשמותיהם הרגילים. כך הפך רחוב העלייה לרחוב חוב שומר הסף, רחוב אלנבי לרחוב שושן הבירה, ליליינבלום לרחוב חכמים יורעי העתים, רחוב אחר העם

מונה משה הלוי כמנהל האמנותי הראשי של חגיגות העדלאידע בתל אביב, והוא שהעניק לחגיגות פורים בעיר ובעיקר לתהלוכות העדלאידע אופי מיוחד במינו. הלוי היה מראשוני תיאטרון הבימה, ושיחק בתיאטרון כבר ב-1917. לאורך ישראל הגיע ב-1925 ויסד את הסטודיו אוהל, שבו עבר עד שמונה לארגן את חגיגות העדלאידע בתל אביב.

ב-1931 צורף לוועדה לסידור העדלאידע גם הסופר א"ז כרישי, שמשנת 1933 החל להוציא לקראת חגיגות פורים גם עיתון מיוחד,

ואישים נוסף שם זר ולא התאים לתחבולת העיקרית של ארץ ימים ימים. הרצ" מבר אותה מה העירייה מור דעות בכל העבריים בארץ ישראל, והן כספי למי שיי טיב לבחור לאירוע.

העיריין ועדה מיוחדת שהיו חברים ומשוררים כמו יעקב ברקוביץ, יהודה גרונדמן, שהתבקשו לבחור אביו 253 ההצעות ל-209 שצו ליד העירייה. בין היתר, בהצעות לשמות שהם מקורות עבריים

הוא מתעשר מנשפים אלו, ואחרי כל נשף יוצא לחול חי חיי מלך. בתנאי המצוקה שהיתה אז בארץ היה בכך משום השמחה מעליבה ביותר, ובהתאם לחוקי הכבוד החברתי תבע אגדתי את המשמיעים לדין. ביאליק הוזהר כעד מומחה. השופט האנגלי דן לבסוף את המשמיעים לשבועיים מאסר או לתשלום קנס.

רק בסוף שנות ה-20 החליטה עיריית תל אביב לפרוס את חסותה על ניהול הקרנבל (אך לא על נשפי המסכות של אגדתי). מכתב רשמי על כך יצא מעיריית תל אביב בפברואר 1929 אל הוועדה שפעלה

עדלאידע 1932, מובלת על ידי מאיר דיזנגוף הרכוב על סוסו ברחוב אלנבי

הירקון, בנייה, נחלת בנימין והרצל. חגיגות העדלאידע נמשכו בתל אביב עד פרוץ המאורעות ב-1936, ולאחר הפסקה של עשרים שנה התחדשו בפורים 1955. שש שנים חגגה העיר כמסורתה בפורים, ושוב הופסק האירוע העממי הסגנוני לשנים אחדות. העדלאידע חודשה ב-1965 ונמשכה ברציפות עד 1968. באותה שנה התרחשה שערורייה וזאב סביב התהלוכה, שכתה לכינוי העדלאידע שלא צעדה: קהל רחב שעמד לאורך רחוב אבן גבירול התפרץ ליד כיכר מלכי ישראל לעבר הצועדים, והמסע לא הגיע לקצו. 19 שנה לאחר מכן, ב-1987, יזמה מנהלת בית הספר לאמנויות בתל אביב את חידושה של העדלאידע, כמופע סגנוני של תלמידי בית הספר, ושנה לאחר מכן החליטה העירייה לפרוס מחדש את חסותה על התהלוכה המסורתית,

לרחוב איש יהודי, רחוב מא"ה לרחוב מהדה ועל מה זאב, רחוב ביאליק לרחוב אשר העם חפץ ביקר, רחוב הירקון לרחוב האחתהנים, ועוד. ב-1933 נזונה בעיריית תל אביב ובוועדה שאיגנה את החגיגות הצעה לבטל את העדלאידע. ביאליק גות פורים, והוא הוביל מתקפה גדולה נגד אלו שביקשו לבטל את הקרנבל, בעיקר עקב רמתו האמנר אלק בוועדה: "אין להעלות על הדעת את ביטול החגיגות בפורים שהיו כבר לדבר שכמסורת והן עשויות להיהפך לחג העממי אמיתי אשר יהיה לתועלתם ולהנאתם של המוני העם. אולם מחובתם של מסדרי החג לשוות לו תוכן ושקל אמנותי, לשכללו ולשפרו הן מבחינת צורת ההוצגות והן מבחינת החומה הספרותי והמוסיקלי המוגש לחוגגים". באותה שנה ביקש ביאליק

"קרובץ", שאת שמו שאל מראשי התיבות של הפסוק: "קול רינה וישועה באוהלי צדיקים". במסגרת זו פרסם כרישי שירים וסיפורים מזיזים שנכתבו לחג הפורים. כחוכרת הראשונה של "קרובץ" כתב בין היתר: "לא בעיתון התולי לפורים בצורה המקובלת שיסדרו היא בעיקר הברחה הפוליטית, אמרנו לתת בזה לקהל, כי אם קובץ פורימי עממי, אשר יזכיר את מהותו הישראלית של החג לכל גילוייו במשך דורות. רצוננו להניח בזה יסוד לבמה פורימית, קבועה, שנתית שתשמש קשר בין עולי רגל ובאי מעד ובן העיר תל אביב אשר חג הפורים הולך ומתפתח בה משנה לשנה ומקבל צורה של 'שבועות החג' הידועים ככמה ערים במערכה של אירופה. קובצי 'קרובץ' ישמשו אוסף של הפולקלור הישראלי הפורימי בכל הזמנים ובכל הארצות וכן של מבחר ספרות היתול והשמחה שנוצרה ביי

שינאים לשמחת פורים או על ז' כגון 'עמעז', 'קרנז' בעל'ד', 'חגגאפור', 'פר' מבי'ד' 'עצת', 'פורימיה', 'אבי' 'הילולא', 'תהלוכות', 'גדיחון', 'קרנזיל', 'פז' 'תל אביב', 'קר' נבא' 'עלירע', 'מהיפאל', 'פור' 'שושנה', 'מסכית' ועוד. אף לא שם אחד קנה את לב הוועדה, ולבסוף היה זה הסופר קרוביץ שהציע את השם 'קרנבל' על סמך המאמר התלמידי 'ע'כ: 'מחב' אנש לבסוף נראי עד ולא ידע בין ארוחברוך מרדכי'. הצעתו של ברקוביץ ויכוחים לא מעטים וביקעותנות של אותה תקופה, אך התקבל, וב-1932 הפך הקרנבל אביב לעדלאידע. כל עבודתו וקישוט העיר בע"ר לא של אותה שנה הופקדו בידיו צייד נזום גוטמן.

במסגרת הקרן הקיימת. נאמו בו כי הוחלט להקציב למטרה זו 0 לא"י. יהודה גדיב, שהיה אז מזכיר עיריית תל אביב, מונה להיות איש הקשר בין העירייה לבין הוועדה לסידור החגיגות, והוא ניצל מינויו כדי לנסוע בחורף 1928 למינכן שבגרמניה כדי להתרשם מהקרנבל המקורי, ולהציע רעיונות משלו. התהלוכה השמית בתל אביב. בעצ ביקרדו במינכן אסף גדיב שורה ש פרסר אותם שליוו את הקרנבל, העבירו אותם ליד הוועדה. בסופו דבר נקבעו לפורים אותה שנה שלושה ימי קרנבל, וכיום השליש שולבה בקרנבל גם תהלוכת הכרתה של 'מלכת אסתר', מבצע דרטי של אגדתי. על מבצע הקרנבל ולולו הופקד אברהם אלדמע. ב-1931 הוחלט בעיריית תל אביב לחפש שם עברי לתהלוכה הקרנבל בפורים. בכל רגל פורים נהגו חגיגות עממיות על סמ'נבל,